

Research article

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สวนผลไม้ไทย กรณีศึกษา ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน จังหวัดนนทบุรีและนครปฐม Landscape Changes of Thai Traditional Orchard: Case Study of Food and Beverage Precincts in Orchards in Nonthaburi and Nakhon Pathom

อรอำไพ สามขุนทด¹ ธนาศรี สัมพันธ์รักษ์ เพ็ชรยิ้ม¹ นัฐศิพร แสงเนียน^{1*}
Onumpai Samkhuntod¹ Tanasi Samphantharak Petyim¹ Natsiporn Sangyuan^{1*}

Received: 08 February 2024 | Revised: 17 April 2024 | Accepted: 07 June 2024

<https://doi.org/10.55003/acaad.2024.269906>

บทคัดย่อ

ภูมิทัศน์สวนผลไม้ไทยมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ปัจจุบันยังมีสวนหลายแห่งที่เจ้าของพยายามรักษาสภาพดั้งเดิมของสวนไว้ด้วยการสร้างธุรกิจต่อยอดจากมรดกที่ได้รับมา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน และวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี โดยการสำรวจ สังเกต และเปรียบเทียบสภาพภูมิทัศน์และบรรยากาศที่เปลี่ยนไปเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวนผลไม้ ในจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครปฐม จำนวน 5 ร้าน ในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง ผลการศึกษาพบว่า ทุกร้านที่เข้าเก็บข้อมูลมีการรักษาลักษณะทางกายภาพที่เป็นภูมิทัศน์เกษตรกรรมของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ แต่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจในส่วนที่ต่างกัน สำหรับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงปีพบว่า ระดับน้ำในร่องสวนทั้ง 5 สวนมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก พบการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์อันเกิดจากมนุษย์ ได้แก่ การก่อสร้างและปรับพื้นที่ การตกแต่งสถานที่ การตัดแต่ง เพิ่ม หรือย้ายพืชพรรณ นอกจากนี้ ยังพบการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่เป็นไปตามฤดูกาล โดยในช่วงฤดูฝนพืชพรรณจะมีความสมบูรณ์สูง ส่วนใหญ่มีพุ่มใบหนาแน่น ส่วนในฤดูแล้งพืชหลายชนิดมีการผลิดอกออกผล จะเห็นได้ว่าการจัดการให้สวนมีบรรยากาศเปลี่ยนไปในระหว่างปีมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานที่หลากหลายขึ้น เป็นการเอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์สวนผลไม้ไทยให้คงอยู่ต่อไปได้มากขึ้น

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ฤดูกาล สวนผลไม้ไทย มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิทัศน์เกษตรกรรม

¹ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Kasetsart University

*ผู้พิมพ์ประสานงาน อีเมล: natsiporn.sa@ku.th

Abstract

The Thai traditional orchard is a valuable agricultural landscape that should be conserved as cultural heritage. There are owners who are trying to maintain their heritage by establishing new businesses in their orchards. This article aims to explore the landscape changes of Thai traditional orchards that have been modified into food and beverage precincts. It also analyzes and compares the characteristics of landscape changes during the year. During the rainy season and dry season, the landscape characteristics and atmosphere of five food and beverage precincts located in Thai traditional orchards in Nonthaburi and Nakhon Pathom provinces were surveyed, observed, and then compared. The results show that all sites have preserved the crucial physical characteristics of the agricultural landscape of the Thai traditional orchard, with various degrees of change to accommodate the business. In terms of landscape changes during the year, the water level in ditches has slightly changed, whereas changes made by humans were clearly found, whether the additions of construction, site improvement, or decorative elements, including adding and moving plants. There were also seasonal changes that were natural. That is, during the rainy season, the plants were lush and plentiful. In the dry season, many plants bloomed and bore fruit, giving different atmospheres and colors. These landscape changes tend to offer a variety of meaningful experiences for visitors. This is possibly beneficial to business and consequently supports the conservation of Thai traditional orchards.

Keywords: Landscape Change, Seasonality, Thai Traditional Orchard, Cultural Heritage, Agricultural Landscape

1. บทนำ

พื้นที่บริเวณบางกอกหรือกรุงเทพมหานคร ธนบุรี นนทบุรี ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานและเป็นแหล่งสำคัญในการทำเกษตรกรรมทำสวนแบบยกร่อง ซึ่งเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและยังคงสืบเนื่องผ่านการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะภูมิทัศน์ของการทำสวนผลไม้แบบยกร่อง คือ มีการปลูกไม้ผลหลายชนิดปะปนกัน โดยยกคันดินเพื่อปลูกพืชผักผลไม้ ชุดห้องร่องเพื่อตั้งน้ำเข้าสวน และทำคันดินกั้นโดยรอบชนิด (Davivongs & Arifwidodo, 2020) ในช่วงต้นยุครัตนโกสินทร์ นอกจากในเขตกรุงเทพฯ และนนทบุรีแล้ว ยังมีหลักฐานที่บันทึกไว้ของชาวตะวันตกที่เดินทางตามคลอง จากสวนย่านฝั่งธนบุรี ไปยังแม่น้ำท่าจีน-แม่กลองและเพชรบุรี แสดงให้เห็นถึงสภาพสองฝั่งคลองที่แน่นขนัดไปด้วยเรือสวนอันเป็นแหล่งผลไม้รสชาติดีนานาชนิด ภาพดังกล่าวเน้นให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกษตรกรรมในกรุงเทพฯ และในพื้นที่บึงที่ราบลุ่มแม่น้ำใกล้เคียง (Songsiri, 2017)

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของพื้นที่เมือง การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน รูปแบบการทำเกษตรกรรมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนการสร้างเขื่อน การขุดลอกสันดอนปากน้ำและนโยบายการชลประทาน ทำให้สวนผลไม้ดั้งเดิมในกรุงเทพฯ และจังหวัดข้างเคียงทรุดโทรมและค่อย ๆ หายไป (Songsiri, 2017; Davivongs & Arifwidodo, 2020) ปัจจุบันสวนผลไม้แบบยกร่องยังคงหลงเหลือให้พบเห็นอยู่ แต่การใช้งานพื้นที่สวนและการปรับเปลี่ยนสภาพสวนมีหลากหลายแตกต่างกันไปตามการบริหารจัดการของเจ้าของสวน โดยมีส่วนหนึ่งที่คงสภาพภูมิทัศน์สวนผลไม้แบบดั้งเดิมไว้เพื่อใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังคงเน้นการหารายได้จากผลิตผลเป็นหลัก ในขณะที่สวนผลไม้หลายแห่งแม้จะยังคงมี

สภาพของสวนยกร่องอยู่แต่ถูกปรับเปลี่ยนบทบาทให้กลายเป็นพื้นที่รองรับธุรกิจอื่น ๆ เพราะผลผลิตการเกษตรจากสวนอาจไม่ใช่ว่าได้หลักที่ได้จากพื้นที่ดังกล่าวอีกต่อไป ในบริบททางสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันหลายครอบครัวที่ครอบครองสวนผลไม้แบบดั้งเดิมไว้ ไม่ได้พึ่งพารายได้จากการทำเกษตรกรรมเป็นหลักแต่ยังคงเก็บสวนไว้ เพราะว่าเป็นมรดกของครอบครัวที่มีคุณค่าต่อความทรงจำ ปัจจุบันการเปิดร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้พบเห็นได้มากขึ้น การดำเนินธุรกิจในลักษณะดังกล่าวเป็นหนทางหนึ่งที่เจ้าของสวนรุ่นปัจจุบันเลือกใช้ประโยชน์ต่อยอดจากสวนที่ได้รับเป็นมรดกเพื่อหารายได้จากสินทรัพย์ของครอบครัวไปพร้อมกับความพยายามในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดส่งต่อมา (Petyim et al., 2021) เมื่อมีการปรับใช้งานหลายสวนจึงมีการเพิ่มกิจกรรมการใช้งานที่สอดคล้องกับยุคสมัย เช่น กิจกรรมเพื่อการพักผ่อน นันทนาการ และกิจกรรมรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว การผสมผสานกิจกรรมทางธุรกิจเข้ากับพื้นที่สวนแบบดั้งเดิมมีความน่าสนใจ ในแง่ที่มีการเก็บรักษาภูมิทัศน์เกษตรกรรมของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ช่วยอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อม (Stobbelaar & Hendrik, 2007) เมื่อนำสวนผลไม้มาปรับใช้เป็นที่ประกอบการทางธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มก็มีการปรับเปลี่ยนสภาพทางกายภาพ ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงจากธรรมชาติโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ในช่วงระหว่างปีก็สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทั้งแบบถาวรและตามวงรอบจึงเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ และเริ่มเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเรื่องภูมิทัศน์ (Palang et al., 2007) ฤดูกาลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์และส่งผลกระทบต่อรับรู้ของคน ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม (Kuper, 2013; Palang et al., 2007) การเปลี่ยนแปลงของสี รูปทรง และกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์ในภูมิทัศน์เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงแต่ละช่วงเวลาของปี การเปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาลเป็นสิ่งปกติของภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์จะมีคุณลักษณะที่ช่วยบ่งบอกถึงฤดูกาลและสามารถรับรู้ได้ ฤดูกาล นอกจากจะช่วยบ่งบอกเวลาแล้ว ยังช่วยบ่งบอกสถานที่ได้ด้วย (Stobbelaar & Hendrik, 2007) ฤดูกาลจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ตามวงรอบในแต่ละปี โดยที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของภูมิทัศน์มากนัก การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี จึงมีประโยชน์ในการช่วยอ่านภูมิทัศน์และสร้างความเข้าใจในพื้นที่ให้มากขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สวนผลไม้ไทย กรณีศึกษา ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน จังหวัดนนทบุรีและนครปฐม เป็นการศึกษาและสำรวจการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในช่วงเวลาที่ต่างกัน ในช่วงระหว่างปีและตามฤดูกาล เพื่อสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่และภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ที่ปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่ม สามารถเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนจัดการพื้นที่สวนได้อย่างเหมาะสมต่อไป ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการเก็บรักษาพื้นที่สวนผลไม้ไทยและช่วยอนุรักษ์ภูมิทัศน์เกษตรกรรมเอาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ลักษณะภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทย

พื้นที่บริเวณปากแม่น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะต่อการเพาะปลูกจึงมีการทำสวนมาเป็นเวลานาน โดยมีการปรับพื้นที่เพื่อให้สามารถเพาะปลูกได้ดี กลายเป็นภูมิทัศน์สวนที่เป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ สวนเก่าแก่ดั้งเดิมในฝั่งธนบุรี นนทบุรี ไปจนถึงนครปฐม มีการขุดร่องน้ำและนำดินไปถมเป็นคันดินเพื่อปรับพื้นที่ปลูกพืชให้สูงขึ้น หน่วยของพื้นที่สวนเรียกว่า หนด มีรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพราะถือทางน้ำเป็นหลักจึงมักจะมีด้านใดด้านหนึ่งติดคลอง รอบสวนจะมีคันดินที่ช่วยป้องกันน้ำท่วม แต่ไม่ป้องกันน้ำเค็มที่ซึมขึ้นมาจากใต้ดิน พื้นที่ภายในสวนจะแบ่งเป็น ร่อง มีน้ำล้อมรอบแต่ละร่อง โดยเรียกร่องน้ำนี้ว่า

ห้องร่อง ร่องน้ำที่อยู่หัวห้องร่องทั้ง 2 ด้าน เรียกว่า หัวขวาง ซึ่งจะมีการฝังท่อเชื่อมต่อกับคลองภายนอกสำหรับปล่อยน้ำเข้าสวนหรือระบายน้ำออกจากสวน พืชที่ปลูกในแต่ละสวนแต่ละชนิดมีหลากหลายชนิด มีความสูงแตกต่างกัน ปะปนไปกับพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ พืชที่ปลูกส่วนใหญ่จะต้องมีไม้ประเภทยืนต้น พืชที่ปลูก เช่น กระท้อน กัลย ขนุน ชมพู่ ตาล ทุเรียน พลู มะกรูด มะนาว มะปราง มะพร้าว มะไฟ มะม่วง มังคุด ละมุด ลางสาด ส้ม หนาก อ้อย หนากหรือหนากสงที่เป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปลูกทั้งในลักษณะการปลูกเป็นกลุ่ม และการปลูกกระจายแทรกตัวระหว่างไม้ผลยืนต้นประเภทอื่น และยังมีพืชไม้ป่าทั้งชนิดยืนต้นและชนิดเลื้อยที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ชำมะเลียง มะกอกน้ำ จิกน้ำ ตะลิงปลิง มะหวด มะขวิด มะตาด ไทร บอระเพ็ด พักข้าว ไม้ต่าง ๆ นอกจากนี้ บางสวนได้มีการเลี้ยงปลาในห้องร่อง เช่น ปลานิล ปลาจิ้ง ปลาตะเพียน ปลาแรด เพื่อช่วยกำจัดเห็บและวัชพืชน้ำสร้างสมดุลทางธรรมชาติ สามารถนำมาบริโภคในครอบครัวและนำออกขายเป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง (Songsiri, 2017; Davivongs & Arifwidodo, 2020) ลักษณะการทำสวนแบบยกร่องและทำคันดินกันโดยรอบ เพาะปลูกพืชนานาชนิดผสมกับพืชพรรณที่ขึ้นเองตามธรรมชาติแบบสวนผสมนี้ ได้กลายเป็นคุณลักษณะภูมิทัศน์อันโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสวนผลไม้ไทย

สำหรับคำเรียกชื่อสวน สมัยก่อนมีคำกล่าวถึงสวนใน-สวนนอก “สวนใน” หมายถึง สวนตามลำน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่นนทบุรี ธนบุรีหรือบางกอก ลงไปจนพระประแดง ส่วน “สวนนอก” หมายถึง สวนตามลำน้ำแม่กลอง เช่น ที่บางช้าง (สมุทรสงคราม) ทั้งนี้ สวนในบางกอก ยังแบ่งเรียกกันเป็น “บางบน” กับ “บางล่าง” ซึ่ง “บางบน” เป็นชื่อเรียกเรียกสวนกลุ่มที่อยู่ใกล้คลองบางกอกน้อยหรือจากปากคลองบางกอกน้อยขึ้นไป ซึ่งอยู่ตอนบนหรือทางทิศเหนือของลำน้ำเจ้าพระยา ไม้ผลที่มีชื่อเสียงของบางบน ได้แก่ ทุเรียน เงาะ กระท้อน มังคุด ละมุด ส่วน “บางล่าง” เป็นชื่อเรียกเรียกสวนกลุ่มที่อยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ลงไปทางราษฎร์บูรณะหรือแถบดาวคะนองต่อบางขุนเทียน หรือซึ่งเป็นทางใต้ของลำน้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำ ไม้ผลที่มีชื่อเสียงของบางล่าง ได้แก่ ลิ้นจี่ ส้มเขียวหวาน ทุเรียน ส้มโอ หนากพลู กัลยหอมทอง (Songsiri, 2017) การศึกษาลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสวนในบางกอกในช่วงเวลาต่าง ๆ ส่งผลให้ภูมิทัศน์ธรรมดา (ordinary landscape) ของการทำเกษตรกรรมกลายมาเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ให้ความเข้าใจได้ทั้งในส่วนในเรื่องราวที่สัมพันธ์กับสถานที่ สมคควที่มีจะมีการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Davivongs & Arifwidodo, 2020) จะเห็นได้ว่า สวนผลไม้ไทยนี้ เดิมทีเป็นภูมิทัศน์ในชีวิตประจำวันที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้กลายเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป

3.2 การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ (landscape change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของพื้นที่ (spatial structure) และ หน้าที่ (function) ของภูมิทัศน์หรือระบบนิเวศต่าง ๆ ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป (Farina, 2000; Forman & Godron, 1986) ภูมิทัศน์สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้โดยสภาพภูมิอากาศ การใช้ที่ดิน และกิจกรรมของมนุษย์ โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง รูปร่างและขนาดของภูมิทัศน์ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้สามารถมองเห็นได้ในขนาดพื้นที่และความถี่ที่แตกต่างกัน (Farina, 2000) มนุษย์มีอิทธิพลต่อการรักษาและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ส่งผลทำให้เกิดภูมิทัศน์ประเภทต่าง ๆ โดย Forman and Godron (1986) จำแนกประเภทภูมิทัศน์ไว้ 5 ประเภท ได้แก่ (1) ภูมิทัศน์ธรรมชาติ (Natural Landscape) ทั้งที่ยังไม่ถูกรบกวนโดยมนุษย์และที่เริ่มถูกรบกวนโดยมนุษย์ (2) ภูมิทัศน์ที่ได้รับการจัดการโดยมนุษย์ (Managed Landscape) ภูมิทัศน์ธรรมชาติที่ได้รับการจัดการจากมนุษย์ เช่น พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์ สวนป่า เป็นต้น (3) ภูมิทัศน์ที่เป็นพื้นที่เพาะปลูก/เกษตรกรรม (Cultivated Landscape) เป็นก้าวกระโดดสำคัญของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ปนเปกันระหว่างความเป็นธรรมชาติและการจัดการของมนุษย์ (Natural and Managed Landscape) ซึ่งภูมิทัศน์ประเภทนี้ยังแสดงออกให้เห็นการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ที่เป็นไปตามจังหวะของฤดูกาล (Seasonal Rhythms) การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ประเภทนี้สามารถเห็นได้ตั้งแต่การเริ่มเปลี่ยนพื้นที่เพื่อทำเกษตรกรรมในพื้นที่ธรรมชาติ (Natural Landscape) หรือการทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีการจัดการอยู่ก่อนแล้ว (Managed Landscape) จนกระทั่งเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด

เพื่อการยังชีพของมนุษย์ ได้แก่ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ เช่น นาข้าว ไร่ สวน สวนผสม ฯลฯ (4) ภูมิทัศน์ชานเมือง (Suburban Landscape) เกิดจากการขยายตัวของเมือง มีลักษณะของเมืองผสมผสานกับชนบท ประกอบไปด้วย พื้นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม พื้นที่เพาะปลูก สวนป่า และพื้นที่ธรรมชาติ และ (5) ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)

ภูมิทัศน์เกี่ยวข้องกับเวลา (time) และที่ว่าง (space) การเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ และธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเรื่องภูมิทัศน์ของนักวิจัยหลายแขนง การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงแบบถาวรและการเปลี่ยนแปลงตามวงรอบ โดยที่การเปลี่ยนแปลงตามวงรอบจะไม่ส่งผลต่อโครงสร้างของภูมิทัศน์มากนัก เช่น ฤดูกาล แต่ฤดูกาลก็ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น การเพาะปลูกหรือพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล ส่งผลต่อการรับรู้ฤดูกาล และฤดูกาลก็ส่งผลต่อการรับรู้ของคน (Palang et al., 2007) เมื่อพืชพรรณเกิดการเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ และส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมหรือภูมิทัศน์ ดังนั้นประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับหรือการรับรู้ภูมิทัศน์จึงสัมพันธ์กับฤดูกาล (Kuper, 2013)

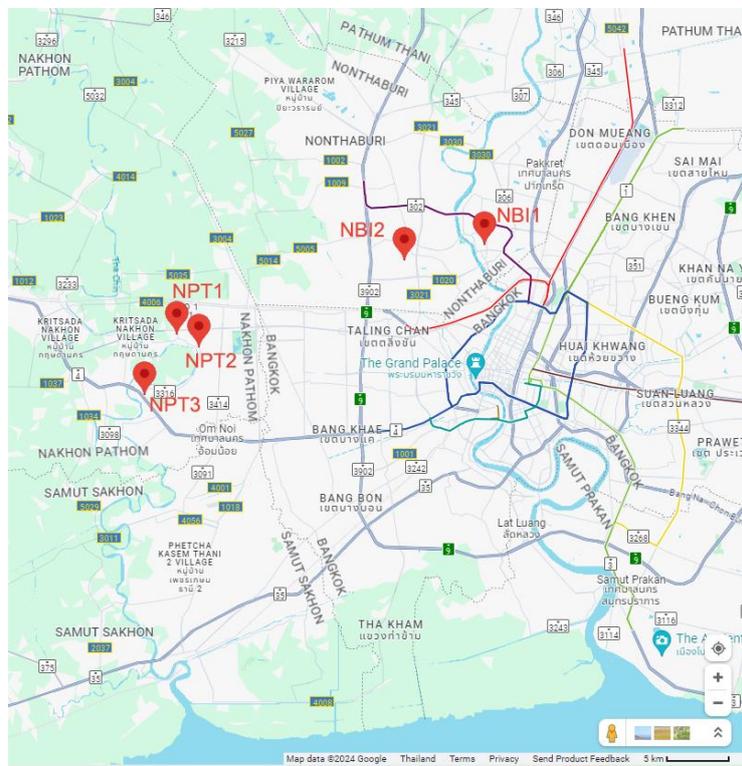
ฤดูกาลส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของรูปร่างและสี ทั้งการเปลี่ยนสีของใบ ดอก ผล หรือกิ่ง ล้วนส่งผลต่อคุณลักษณะที่เปลี่ยนไปของที่ว่าง (space) การคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณตามฤดูกาลจะส่งผลต่อการออกแบบหรือจัดการภูมิทัศน์ที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของสภาพแวดล้อมโดยรวม มีการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณตามฤดูกาลต่อภาพรวมของภูมิทัศน์ ใน 3 ด้าน คือ การใช้งาน (function) ฤดูกาล (season) และ ความงาม (beauty) (Li et al., 2019) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบวงรอบต่อภาพลักษณ์ของพืชพรรณในแต่ละช่วงเวลาของวันหรือปี ได้แก่ (1) ปัจจัยธรรมชาติ ได้แก่ ฤดูกาล แสงสว่าง ความชื้น ลม ส่งผลให้พืชพรรณมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็น การออกดอก แตกใบ เปลี่ยนสี ผิวนุ่มสัมผัส ด้วยเวลาที่ผ่านไป พืชพรรณล้วนเจริญเติบโตขึ้นถึงความสูงและทรงพุ่ม หรือความเสียหายที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางสภาพอากาศหรือแมลง ก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของพืชพรรณเช่นกัน เช่นเดียวกับกระบวนการทางธรรมชาติของการย่อยสลายหรือเสื่อมสภาพตามอายุขัย (2) ปัจจัยมนุษย์ อันหมายถึงการกระทำของมนุษย์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชพรรณหรือภูมิทัศน์โดย เช่น การตัดแต่ง ควบคุมวัชพืช ป้องกันแมลงทั้งด้วยเครื่องกล สารเคมี หรือชีวภาพ (Kuper, 2013) จากปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการทำการเกษตรส่งผลให้ภูมิทัศน์เกษตรกรรมมีความโดดเด่นอันเกิดจากการผสมผสานระหว่างสภาพธรรมชาติ วัฒนธรรม และทัศนภาพ กลายเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า สามารถส่งต่อเป็นมรดกที่มีมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ดึงดูดผู้คนเข้ามาเยี่ยมชมและประกอบกิจกรรมเชิงท่องเที่ยวและนันทนาการ สร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มเอื้อให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิทัศน์อย่างยั่งยืน (Printsmann et al., 2012; Eetvelde et al., 2016)

ตัวอย่างงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ตามฤดูกาล กรณีศึกษาพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ด้วยการเก็บข้อมูลจากการบันทึกภาพถ่าย พบว่าภูมิทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนตามฤดูกาล ถึงแม้ว่าสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยมีความแตกต่างกันในแต่ละฤดูกาลไม่มากนัก แต่การเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณในบริเวณพระจุฑาธุชราชฐานในรอบปี พ.ศ. 2551 บ่งชี้ว่าฤดูกาลส่งผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณชนิดต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การผลัดใบ ออกดอก และออกผลของพืชพรรณในแต่ละปีจะระบุช่วงเวลาที่เหมาะสมได้ยาก ปัจจัยสำคัญที่คาดว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์และพืชพรรณในรอบปีภายในพระจุฑาธุชราชฐาน คือ ปริมาณน้ำฝนและลักษณะของชั้นดิน ผลของงานวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวหรือการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เมื่อนำข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์มาวิเคราะห์ร่วมกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงในรอบปี เพื่อให้การเยี่ยมชมพระจุฑาธุชราชฐานในแต่ละช่วงของปี ได้รับบรรยากาศและประสบการณ์การเยี่ยมชมที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ การผลัดใบ ออกดอกและออกผล ตามสภาพแวดล้อมของพืชพรรณแต่ละชนิดในแต่ละ

ระยะเวลา (Chatakul, 2012) อย่างไรก็ตามการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ตามฤดูกาลในสวนผลไม้แบบดั้งเดิมซึ่งใช้เป็นพื้นที่เพื่อธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและนันทนาการยังมีอยู่ไม่มากนัก

4. วิธีการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย การสังเกตการณ์และสำรวจการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี โดยเลือกช่วงปลายฤดูฝน (เดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม) และปลายฤดูแล้ง (เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน) ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีความแตกต่างกันของสภาพภูมิอากาศค่อนข้างชัดเจน โดยสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากสภาพน้ำพืชพรรณ และองค์ประกอบภูมิทัศน์ รวมทั้งสังเกตบรรยากาศของภูมิทัศน์โดยรวม ทำการบันทึกภาพถ่ายโดยเลือกจุดบันทึกภาพในบริเวณที่สามารถมองเห็นภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยและกิจกรรมการใช้งานของร้านอาหารและเครื่องดื่ม กำหนดการสำรวจในวันธรรมดาช่วงเวลากลางวัน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ สำหรับพื้นที่ศึกษา ใช้การคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดแบบเฉพาะเจาะจง ได้ร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้ไทยในจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครปฐมจำนวน 5 ร้าน ที่ยังคงลักษณะภูมิทัศน์เกษตรกรรมของสวนผลไม้ไทยไว้ กล่าวคือยังคงมีสภาพของสวนยกร่องไว้อย่างชัดเจน โดยใช้รหัสในการเรียกชื่อร้านแต่ละร้าน ได้แก่ (1) ร้าน NBI 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเภอมะนังนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี (2) ร้าน NBI 2 ตำบลบางกร่าง อำเภอมะนังนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี (3) ร้าน NPT 1 ตำบลทรงคนอง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม (4) ร้าน NPT 2 ตำบลบางกระเจ็ด อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม และ (5) ร้าน NPT 3 ตำบลยายชา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมีตำแหน่งที่ตั้ง ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 ที่ตั้งของ 5 ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครปฐม

Figure 1 Location of 5 Food and Beverage Precincts in Orchards in Nonthaburi and Nakhon Pathom.

ที่มา: ดัดแปลงจาก google maps (2024)

Source: Adapted from google maps (2024)

5. ผลการวิจัย

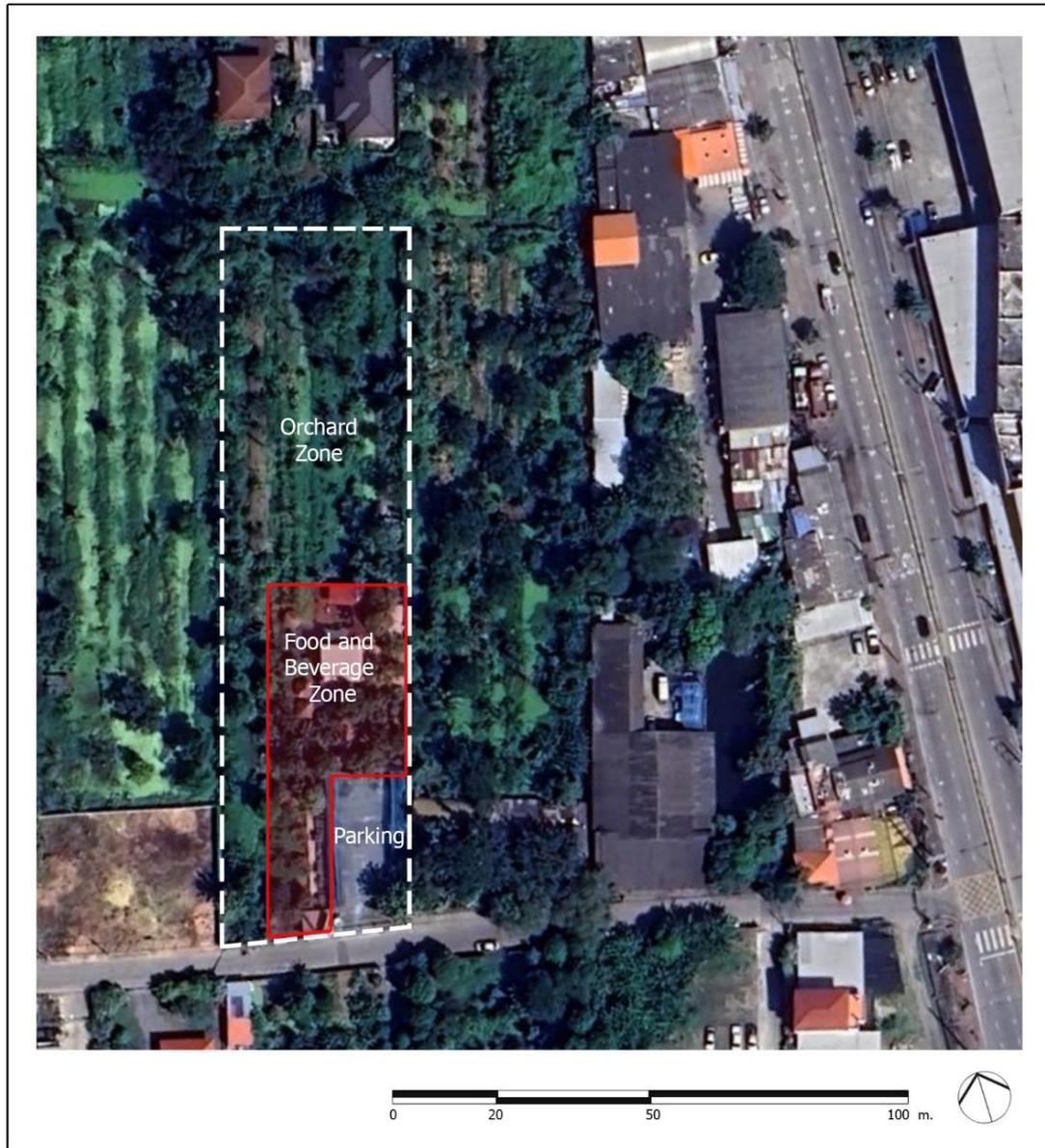
การศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สวนผลไม้ไทย กรณีศึกษา ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน จังหวัดนนทบุรี และนครปฐม ประกอบด้วย การสำรวจเก็บข้อมูลสภาพภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปีคือ ช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง และการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ พื้นที่สำรวจคือ ร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้ไทยในจังหวัดนนทบุรี 2 ร้าน และจังหวัดนครปฐม 3 ร้าน มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้ไทยจังหวัดนนทบุรี

การสำรวจเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่ม 2 ร้าน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สวนผลไม้ไทยจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ร้าน NBI 1 และ ร้าน NBI 2 อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ดำเนินการสำรวจในช่วงฤดูฝนในวันที่ 28 กันยายน 2565 และฤดูแล้งในวันที่ 7 เมษายน 2566 โดยในช่วงฤดูฝนสภาพอากาศวันที่ 28 กันยายน 2565 มีอุณหภูมิ 26-31 องศาเซลเซียส (เนื่องจากจังหวัดนนทบุรีไม่มีสถานีอุตุนิยมวิทยา จึงใช้ข้อมูลของสถานีอุตุนิยมวิทยากรุงเทพฯ ดอนเมือง ซึ่งเป็นสถานีใกล้เคียงเป็นข้อมูลอ้างอิง) พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีฝนมากกว่าร้อยละ 85 ของพื้นที่ โดยมีฝนหนักบางแห่ง มีรายงานน้ำท่วมต่อเนื่องจากช่วงที่ผ่านมา (Thai Meteorological Department, 2023) ส่วนในช่วงฤดูแล้งสภาพอากาศวันที่ 7 เมษายน 2566 มีอุณหภูมิ 27-35 องศาเซลเซียส กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีอากาศร้อนเกือบทั่วไปเกือบตลอดสัปดาห์ (Thai Meteorological Department, 2023)

สำหรับข้อมูลระดับน้ำ อ้างอิงจากระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสถานีสะพานนวชัย ตำบลบางเขน อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นสถานีใกล้เคียงกับพื้นที่สำรวจ บริเวณดังกล่าวมีระดับตลิ่ง 2.5 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (ม.รทก.) ระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงฤดูฝนในวันที่ 28 กันยายน 2565 คือ 1.58-2.05 ม.รทก. ส่วนระดับน้ำช่วงฤดูแล้งในวันที่ 7 เมษายน 2566 คือ -0.26-0.84 ม.รทก. (National Hydroinformatics Data Center, 2023)

5.1.1 ร้าน NBI 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ดังรูปที่ 2 อยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 950 เมตร สำรวจเก็บข้อมูลในวันที่ 28 กันยายน 2565 และ 7 เมษายน 2566 พื้นที่ด้านหน้าที่ติดถนนถูกปรับเปลี่ยนเป็นส่วนร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีซุ้ม ศาลา ทางเดิน ที่นั่ง โดยที่ยังเก็บรักษาโครงสร้างคูน้ำและคันดินของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ โดยยังคงไม้ผล เช่น มะม่วง ชมพู่ และมะพร้าว ฯลฯ มีการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยพืชพรรณหลากหลายชนิด ทั้งไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อย ไม้ยืนต้น ตลอดจนสิ่งประดับอื่น ๆ เช่น ตุ๊กตา รูปปั้น ชิงช้า ธารน้ำ ซุ้ม ศาลา ฯลฯ จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงฤดูกาล ในการเข้าสำรวจพื้นที่ครั้งที่สองพบการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์อย่างชัดเจน ทั้งการสร้างศาลาและที่นั่งเพิ่มเติมหลายจุดโดยบางส่วนใช้ร่องสวนเป็นแนวทางเดินและสร้างศาลาที่นั่งคร่อมไปบนท้องร่อง มีการโค่นต้นมะม่วงขนาดใหญ่ที่มีอยู่เดิมลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ พบการเจริญเติบโตของไม้ยืนต้น ในขณะที่ระดับน้ำในคูน้ำไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ดังรูปที่ 3

รูปที่ 2 ผังบริเวณร้าน NBI 1 จังหวัดนนทบุรี
Figure 2 Layout Plan of NBI 1 Nonthaburi.
ที่มา: ตัดแปลงจาก google maps (2024)
Source: Adapted from google maps (2024)

ฤดูฝน (rainy season)

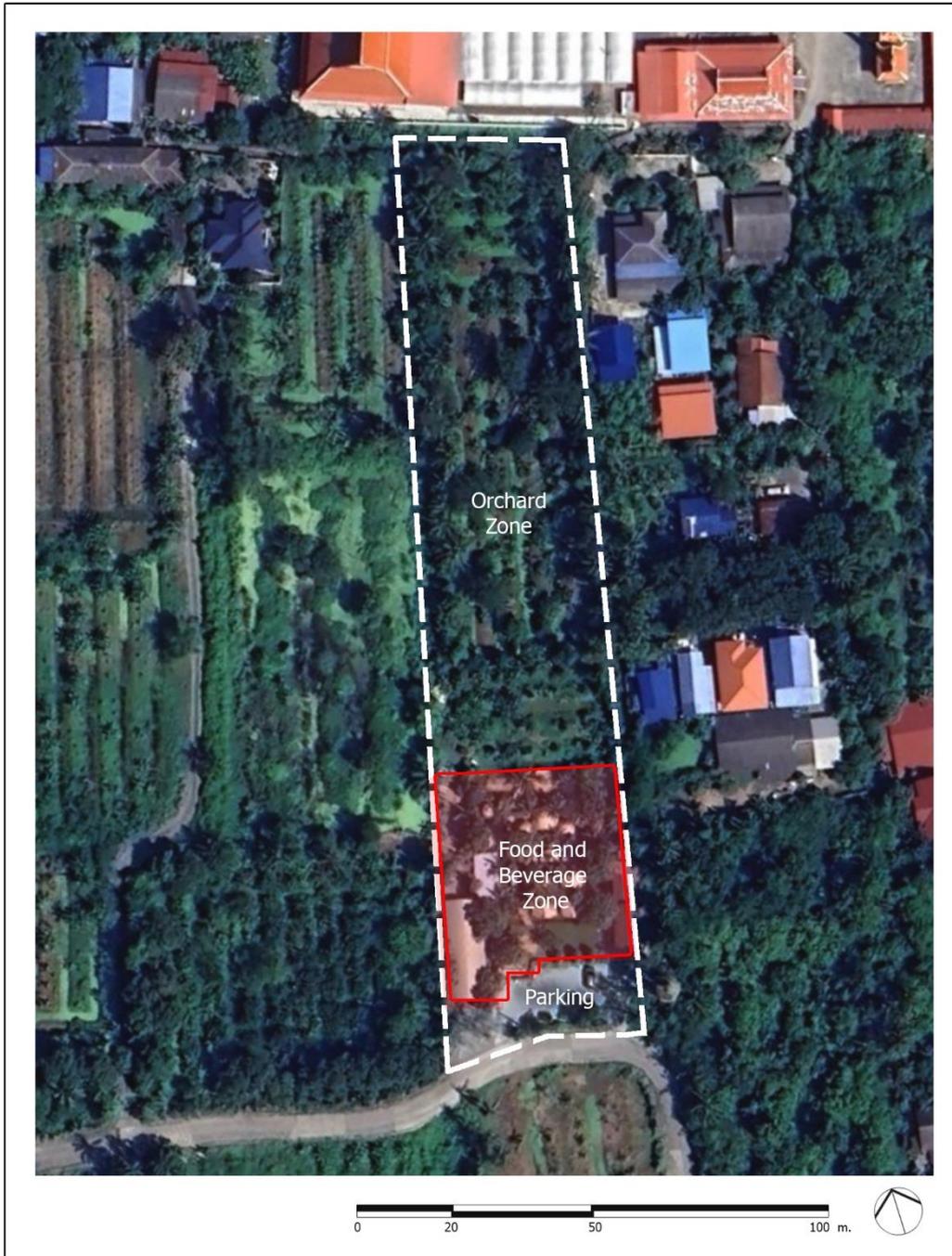
ฤดูแล้ง (dry season)

รูปที่ 3 ภูมิทัศน์ร้าน NBI 1 จังหวัดนนทบุรี

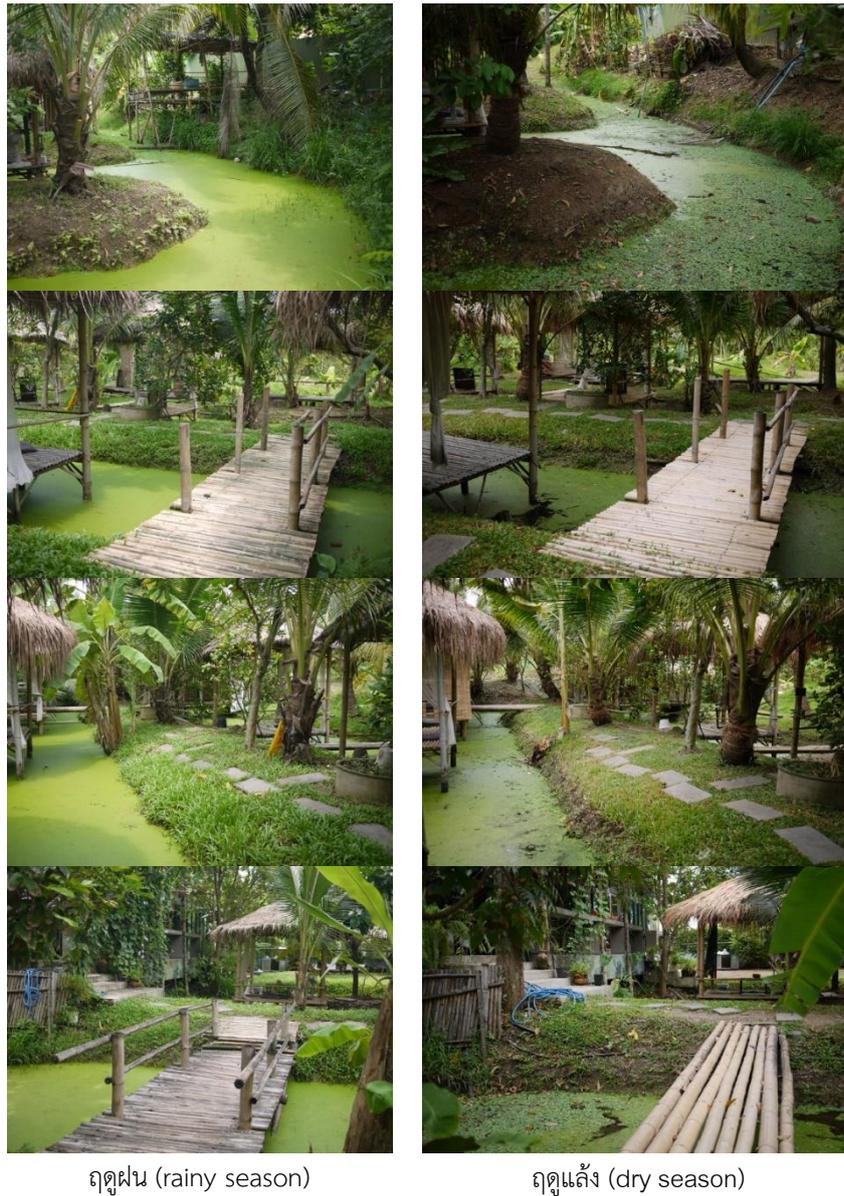
Figure 3 Landscape of NBI 1 Nonthaburi.

5.1.2 ร้าน NBI 2 ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ดังรูปที่ 4 อยู่ห่างจากคลองอ้อมนนท์ ประมาณ 960 เมตร อยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 5,500 เมตร สํารวจเก็บข้อมูลในวันที่ 28 กันยายน 2565 และ 7 เมษายน 2566 มีการสร้างซุ้มศาลาที่นึ่งรับประทานอาหารลงไปในร่องสวน มีสะพานเชื่อมต่อระหว่างคันดิน สะพานบางแห่ง เป็นเพียงลำไม้ไผ่พาดเชื่อมกัน โดยรวมยังเก็บรักษาโครงสร้างคูน้ำคันดินของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ เน้นการปลูกมะพร้าวและกล้วย มีไม้ผลและพืชสวนครัวประปราย เช่น ขนุน มะนาว ช่า ฯลฯ มีการปลูกหญ้าสนามบนท้องร่องและปลูกไม้ดอกไม้

ระดับเฉพาะบริเวณอาคารร้านอาหารด้านหน้า จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงในสองช่วงฤดูกาล พบผลไม้ที่ให้ผลผลิตต่าง
 ต้นกัน และพบการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์ คือ การซ่อมแซมและเปลี่ยนสะพานข้ามท้องร่อง สำหรับการเปลี่ยนแปลงตาม
 ธรรมชาติ ระดับน้ำในคูน้ำในช่วงฤดูแล้งลดต่ำกว่าในช่วงฤดูฝนประมาณ 10 เซนติเมตร สภาพพืชพรรณโดยทั่วไปในช่วงฤดู
 ฝนจะเขียวชอุ่มกว่าในฤดูแล้ง ดังรูปที่ 5

รูปที่ 4 ผังบริเวณร้าน NBI 2 จังหวัดนนทบุรี
 Figure 4 Layout Plan of NBI 2 Nonthaburi
 ที่มา: ดัดแปลงจาก google maps (2024)
 Source: Adapted from google maps (2024)

รูปที่ 5 ภูมิทัศน์ร้าน NBI 2 จังหวัดนนทบุรี

Figure 5 Landscape of NBI 2 Nonthaburi.

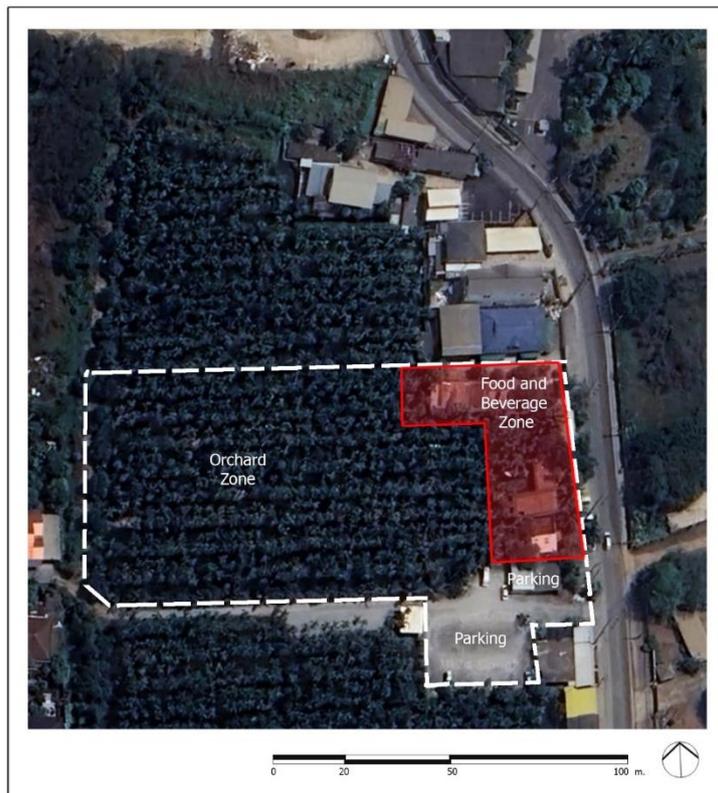
5.2 ภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้ไทยจังหวัดนครปฐม

การสำรวจเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่ม 3 ร้าน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สวนผลไม้ไทยจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ร้าน NPT 1 ร้าน NPT 2 และร้าน NPT 3 อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการสำรวจในช่วงฤดูฝนในวันที่ 11 ตุลาคม 2565 และฤดูแล้งในวันที่ 3 และ 7 เมษายน 2566 โดยในช่วงฤดูฝนสภาพอากาศวันที่ 11 ตุลาคม 2565 มีอุณหภูมิ 23.5-29 องศาเซลเซียส (Nakon Pathom Meteorological Station, 2023) พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีฝนร้อยละ 60-90 ของพื้นที่ที่มีฝนหนักถึงหนักมากบางแห่ง มีรายงานน้ำท่วมต่อเนื่องจากช่วงที่ผ่านมามีบริเวณจังหวัดปทุมธานี นครปฐม และนนทบุรี (Thai Meteorological Department, 2023) ส่วนในช่วงฤดูแล้งสภาพอากาศวันที่ 3 เมษายน 2566 มีอุณหภูมิ 25-38.5 องศาเซลเซียส วันที่ 7 เมษายน 2566 มีอุณหภูมิ 25.4-34.6 องศาเซลเซียส (Nakon Pathom

Meteorological Station, 2023) กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีอากาศร้อนเกือบทั่วไปเกือบตลอดสัปดาห์ (Thai Meteorological Department, 2023)

สำหรับข้อมูลระดับน้ำอ้างอิงจากระดับน้ำในแม่น้ำท่าจีนบริเวณสถานีสามพราน ตำบลไทยวาสา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม บริเวณดังกล่าวมีระดับตลิ่ง 1.946 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (ม.รทก.) ระดับน้ำช่วงฤดูฝนในวันที่ 11 ตุลาคม 2565 คือ 2.11-2.26 ม.รทก. ส่วนระดับน้ำช่วงฤดูแล้งในวันที่ 3 เมษายน 2566 คือ 0.01-0.80 ม.รทก. วันที่ 7 เมษายน 2566 คือ 0.01-0.78 ม.รทก. (National Hydroinformatics Data Center, 2023)

5.2.1 ร้าน NPT 1 ตำบลทรงคนอง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ดังรูปที่ 6 อยู่ห่างจากแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรีประมาณ 840 เมตร สํารวจเก็บข้อมูลในวันที่ 11 ตุลาคม 2565 และ 7 เมษายน 2566 พื้นที่ด้านหน้าที่ติดถนนถูกปรับเปลี่ยนเป็นส่วนร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีทางเดิน ที่นั่ง โต๊ะ เก้าอี้สำหรับการนั่งรับประทานอาหารล้อมพื้นที่สวนไว้แล้วเปิดมุมมองไปสู่พื้นที่สวนผลไม้ไทยซึ่งอยู่ด้านใน โดยเก็บรักษาโครงสร้างค้ำดินของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ จัดให้มีกิจกรรมพายเรือไปตามค้ำน้ำพร้อมจุดสำหรับถ่ายรูป รวมทั้งกิจกรรมให้อาหารปลาในท้องร่อง บนร่องสวนปลูกพืชผักผลไม้หลายชนิด เช่น หอมก้านลิ้น ส้มโอ ชมพู่ กล้วย ฯลฯ โดยไม่อนุญาตให้เดินบนร่องสวน ทำให้สามารถเก็บรักษาภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ได้โดยพืชพรรณไม่ถูกรบกวนจากผู้เข้าใช้บริการของร้าน จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างสองช่วงฤดูกาล พบการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือ ระดับน้ำในค้ำน้ำในช่วงฤดูแล้งลดต่ำกว่าในช่วงฤดูฝนประมาณ 15-20 เซนติเมตร สภาพพืชพรรณโดยทั่วไปในช่วงฤดูฝนจะดูเขียวชอุ่มกว่าในฤดูแล้ง สวนในช่วงฤดูแล้งมีผลส้มโอให้เห็นจำนวนมากพอสมควร ดังรูปที่ 7

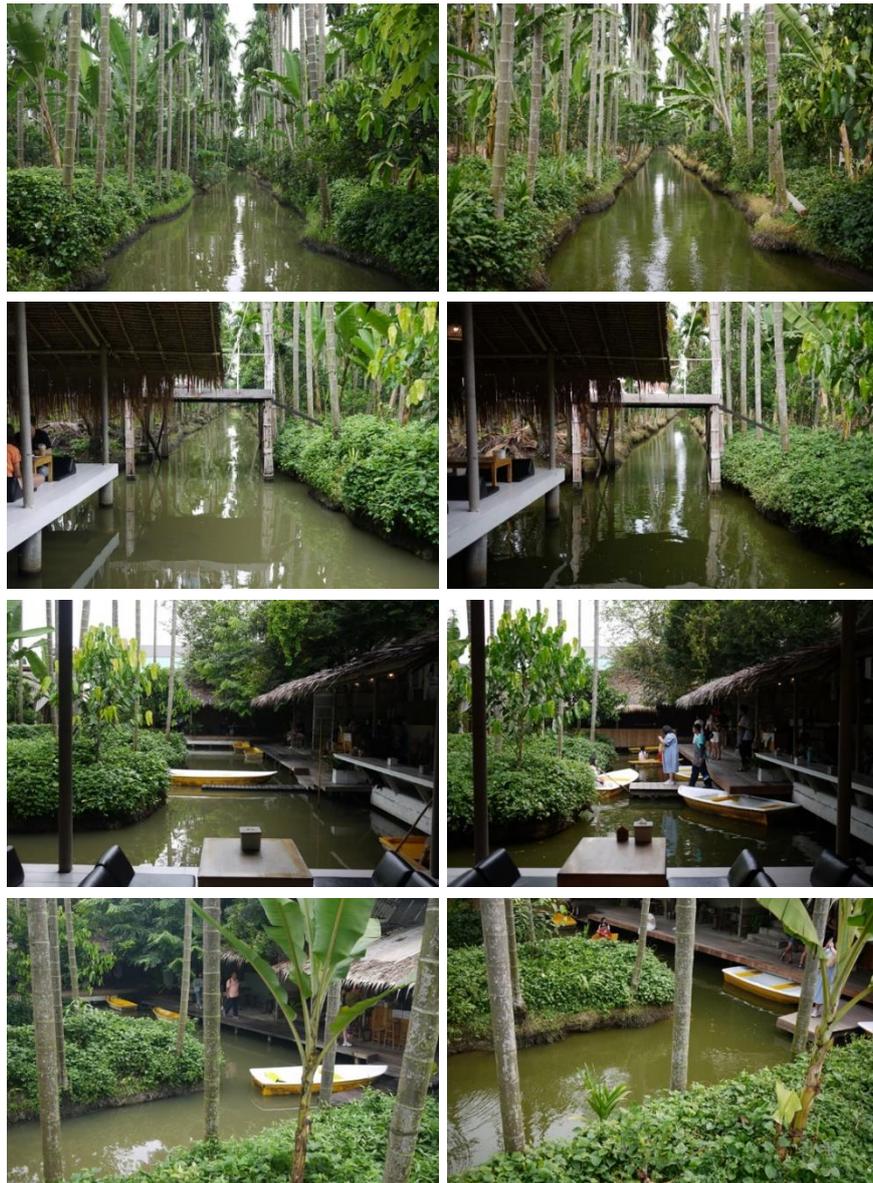

รูปที่ 6 ผังบริเวณร้าน NPT 1 จังหวัดนครปฐม

Figure 6 Layout Plan of NPT 1 Nakhon Pathom

ที่มา: ดัดแปลงจาก google maps (2024)

Source: Adapted from google maps (2024)

ฤดูฝน (rainy season)

ฤดูแล้ง (dry season)

รูปที่ 7 ภูมิทัศน์ร้าน NPT 1 จังหวัดนครปฐม

Figure 7 Landscape of NPT 1 Nakhon Pathom.

5.2.2 ร้าน NPT 2 ตำบลบางกระพี้ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ดังรูปที่ 8 อยู่ห่างจากแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรีประมาณ 280 เมตร สํารวจเก็บข้อมูลในวันที่ 11 ตุลาคม 2565 และ 3 เมษายน 2566 พื้นที่ด้านหน้าที่ติดถนนถูกปรับเปลี่ยนเป็นส่วนร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีซุ้ม ศาลา ทางเดิน ที่นั่ง ฯลฯ โดยที่ยังเก็บรักษาโครงสร้างคูน้ำคันดินของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ มีการขุดเป็นบ่อน้ำขนาดย่อม มีการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยพืชพรรณหลากหลายชนิด ทั้งไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อย ไม้หน้า ตลอดจนสิ่งประดับอื่น ๆ เช่น ตุ๊กตา รูปปั้น ชิงช้า ป้าย ดอกไม้ผ้า ฯลฯ จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงในสองช่วงฤดูกาล พบการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์ คือ การประดับตกแต่งสถานที่เพิ่มเติมด้วยตุ๊กตา รูปปั้น กระถางไม้ดอก สำหรับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ระดับน้ำในบ่อน้ำและคูน้ำในช่วงฤดูแล้งลดต่ำลงกว่าในช่วงฤดูฝนประมาณ 10-15 เซนติเมตร พบการเจริญเติบโตและการออกดอกของพืชพรรณ สภาพพืชพรรณโดยทั่วไปในช่วงฤดูฝนจะเขียวชอุ่มกว่าในฤดูแล้ง ดังรูปที่ 9

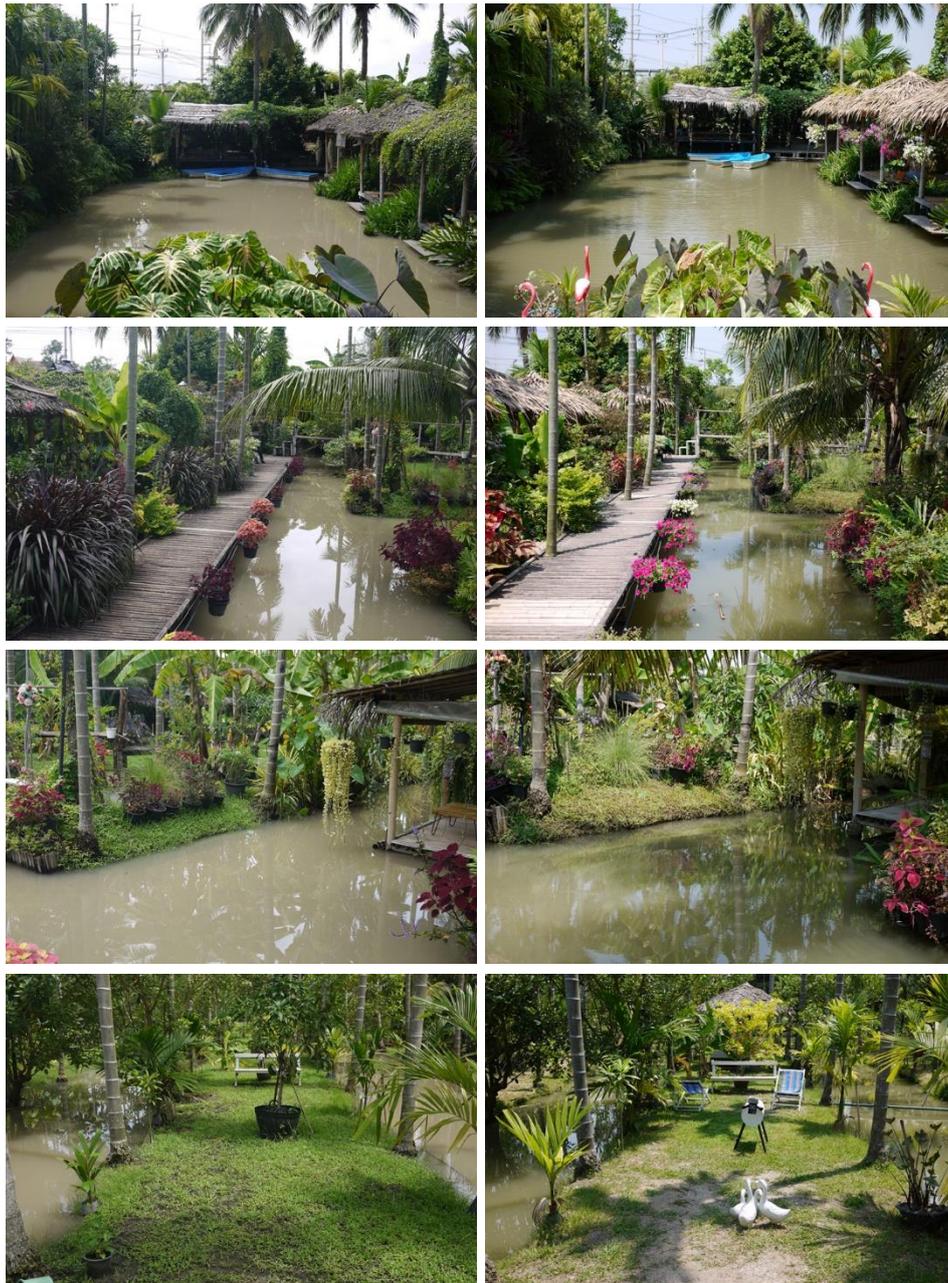

รูปที่ 8 ผังบริเวณร้าน NPT 2 จังหวัดนครปฐม

Figure 8 Layout Plan of NPT 2 Nakhon Pathom.

ที่มา: ดัดแปลงจาก google maps (2024)

Source: Adapted from google maps (2024)

ฤดูฝน (rainy season)

ฤดูแล้ง (dry season)

รูปที่ 9 ภูมิทัศน์ร้าน NPT 2 จังหวัดนครปฐม

Figure 9 Landscape of NPT 2 Nakhon Pathom.

5.2.3 ร้าน NPT 3 ตำบลยายชา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ดังรูปที่ 10 อยู่ห่างจากแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรีประมาณ 790 เมตร สํารวจเก็บข้อมูลในวันที่ 11 ตุลาคม 2565 และ 3 เมษายน 2566 มีการสร้างซุ้มศาลาที่นํ้ารับประทานอาหารลงไปใรร่องสวน ตลอดจนทางเดินและสะพานเชื่อมต่อบริเวณคันดิน โดยรวมยังเก็บรักษาโครงสร้างคูน้ำคันดินของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ รวมทั้งการปลูกพืชผักผลไม้แบบผสมผสาน มีการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยไม้ดอกไม้ประดับหลากหลายชนิดตามจุดต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์หลายชนิด เช่น หมู ไก่ เป็ด ห่าน กระจ่าง กิ้งก่า และ เต่า ฯลฯ โดยเลี้ยงไว้ทั้งในกรงและในคอกที่ออกแบบเพื่อการตกแต่งสถานที่ไปในตัว จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงในสองช่วงฤดูกาล พบการ

เปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือ ระดับน้ำในคูน้ำในช่วงฤดูแล้งลดต่ำกว่าในช่วงฤดูฝนประมาณ 15-20 เซนติเมตร พบการเจริญเติบโตและการออกดอกออกผลของพืชพรรณ สภาพพืชพรรณโดยทั่วไปในช่วงฤดูฝนจะดูเขียวชอุ่มโดยมีสีส้มจากไม้ใบและไม้ดอกที่ออกดอกตลอดปีแซมเป็นบางจุด ส่วนในฤดูแล้งมีไม้ดอกล้มลุก เช่น ดอกดาวกระจาย ฯลฯ และพืชผักผลไม้ที่ออกดอกออกผลให้บรรยากาศแตกต่างและมีสีสันมากขึ้น เช่น ฟัก และลิ้นจี่ ดังรูปที่ 11

รูปที่ 10 ผังบริเวณร้าน NPT 3 จังหวัดนครปฐม

Figure 10 Layout Plan of NPT 3 Nakhon Pathom.

ที่มา: ดัดแปลงจาก google maps (2024)

Source: Adapted from google maps (2024)

ฤดูฝน (rainy season)

ฤดูแล้ง (dry season)

รูปที่ 11 ภูมิทัศน์ร้าน NPT 3 จังหวัดนครปฐม

Figure 11 Landscape of NPT 3 Nakhon Pathom.

5.3 การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์

5.3.1 การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของพื้นที่ จากพื้นที่เกษตรกรรมสวนผลไม้ไทยมาเป็นพื้นที่ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งทุกร้านมีการเก็บรักษาลักษณะทางกายภาพของสวนผลไม้ไทยคือ ยังรักษาท้องร่องและร่องสวนเอาไว้ แต่มีการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในพื้นที่บางส่วนในระดับที่แตกต่างกันไปเพื่อรองรับกิจกรรมของธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ เรียงลำดับการเปลี่ยนแปลงจากน้อยไปมาก ดังนี้

1) ร้าน NPT 1 ตำบลทรงคนอง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม มีการเก็บรักษาสภาพพื้นที่คันดินท้องร่องและบรรยากาศสวนผลไม้ไทยเอาไว้ได้มากที่สุด ยังคงปลูกพืชพรรณแบบเดิม ไม่มีการเพิ่มพืชพรรณชนิดใหม่เข้าไป มี

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์เฉพาะพื้นที่ด้านหน้าและด้านข้าง เพื่อเป็นที่นั่งรับประทานอาหารและเครื่องดื่มโดยสามารถชมทิวทัศน์ของพื้นที่สวนไปพร้อมกัน ไม่เปิดพื้นที่บนร่องสวนให้บุคคลภายนอกเดินเข้าไปได้ปล่อยให้เป็นส่วนเพาะปลูกพืชผักผลไม้ทางการเกษตร ใช้คูน้ำเป็นตัวกั้นทางสัญจรและแบ่งพื้นที่ใช้งาน แต่สามารถพายเรือเข้าไปตามร่องร่องได้ ระหว่างฤดูจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของพืชผักผลผลิตที่หมุนเวียนตามฤดูกาล โดยเฉพาะผลหมากและส้มโอ

2) ร้าน NBI 2 ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีการเก็บรักษาสภาพพื้นที่คันดินร่องร่องและบรรยากาศสวนผลไม้ไทยเอาไว้ได้พอสมควร มีการสร้างซุ้มศาลาที่นั่งยื่นไปบนคูน้ำ สร้างสะพานทางเดินข้ามคูน้ำ วางแผนทางเดิน ยังคงเน้นการปลูกผลไม้และพืชผักสวนครัวบนร่องร่องแม้จะไม่หลากหลายนัก แต่มีร่องสวนด้วยหญ้าสนามที่ตัดแต่งอย่างดีมีการใช้ไม้ประดับตกแต่งเฉพาะบริเวณลานจอดรถและอาคารร้านอาหารด้านหน้า พืชผักผลไม้ส่วนใหญ่ในสวนเป็นชนิดที่ให้ผลผลิตได้ตลอดปี แต่มีการหมุนเวียนต้นและการเปลี่ยนแปลงของจำนวนและขนาดผลไม้ที่เติบโตไปตามระยะเวลาที่เปลี่ยนไป

3) ร้าน NPT 2 ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีการเก็บรักษาสภาพพื้นที่คันดินร่องร่องและบรรยากาศสวนผลไม้ไทยเอาไว้ได้พอสมควร พื้นที่ส่วนด้านหน้าที่เป็นที่นั่งรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม มีการขุดเป็นบ่อน้ำขนาดย่อมเพื่อให้ผู้รับบริการพายเรือและให้อาหารปลา มีการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยไม้ดอกไม้ประดับหลายชนิดทั่วทั้งบริเวณ ตลอดจนสิ่งประดับอื่น ๆ จุดถ่ายภาพ สร้างซุ้มศาลาที่นั่งยื่นไปบนคูน้ำ สร้างสะพานทางเดินข้ามคูน้ำ เพื่อให้เป็นส่วนของร้านอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนพื้นที่ด้านในยังคงเป็นพื้นที่สวนแบบดั้งเดิม บุคคลภายนอกสามารถเดินลัดเลาะเข้าไปชมได้

4) ร้าน NPT 3 ตำบลยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีการเก็บรักษาสภาพพื้นที่คันดินร่องร่องและบรรยากาศสวนผลไม้ไทยเอาไว้ได้พอสมควรโดยเฉพาะความหลากหลายของพืชผักและผลไม้ พื้นที่เกือบทั้งหมดมีการสร้างซุ้มศาลาที่นั่งยื่นไปบนคูน้ำและอยู่ริมน้ำ สร้างสะพานทางเดินข้ามคูน้ำ เพื่อให้เป็นส่วนของร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม รวมถึงสิ่งปลูกสร้างเพื่อสร้างสิ่งดึงดูดความสนใจ

5) ร้าน NBI 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีการเก็บรักษาสภาพพื้นที่คันดินและร่องร่องของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ แต่พืชพรรณเดิมดูค่อนข้างทรุดโทรม มีการสร้างซุ้มศาลาที่นั่งยื่นไปบนคูน้ำและอยู่ริมน้ำ สร้างสะพานทางเดินข้ามคูน้ำ เพื่อให้เป็นส่วนของร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีการปลูกพืชพรรณเพิ่มเติม

5.3.2 การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี จากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี ในฤดูฝนและฤดูแล้ง สามารถวิเคราะห์จากปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโดยจำแนกได้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์โดยปัจจัยธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบอุณหภูมิต่ำสุดและระดับน้ำในจังหวัดนนทบุรีในช่วงที่ดำเนินการสำรวจ พบว่า ในฤดูแล้งอุณหภูมิต่ำสุดจะสูงขึ้น คือ อุณหภูมิต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 1 องศาเซลเซียส ในขณะที่อุณหภูมิต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 4 องศาเซลเซียส ส่วนระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสถานีสะพานนวลฉวี พบว่า ในฤดูฝนระดับน้ำจะสูงขึ้น คือ ระดับน้ำต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 1.8 เมตร ในขณะที่ระดับน้ำสูงสุดสูงขึ้นประมาณ 1.2 เมตร และเมื่อเปรียบเทียบอุณหภูมิต่ำสุดและระดับน้ำในจังหวัดนครปฐมในช่วงที่ทำการสำรวจ พบว่า ในฤดูแล้งอุณหภูมิต่ำสุดจะสูงขึ้น คือ อุณหภูมิต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 2 องศาเซลเซียส ในขณะที่อุณหภูมิต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 5-9 องศาเซลเซียส ส่วนระดับน้ำในแม่น้ำท่าจีนบริเวณสถานีสามพราน พบว่า ในฤดูฝนระดับน้ำจะสูงขึ้น คือ ระดับน้ำต่ำสุดสูงขึ้นประมาณ 2.1 เมตร ในขณะที่ระดับน้ำสูงสุดสูงขึ้นประมาณ 1.4 เมตร เมื่อสังเกตระดับน้ำในคูน้ำของพื้นที่ร้านอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า ในฤดูแล้งระดับน้ำจะลดลง โดยร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดนนทบุรี มีระดับน้ำที่ลดลงไม่มากนัก แต่จะสังเกตเห็นพบ ในขณะที่ร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดนครปฐม มีระดับน้ำที่ลดลงเพียงเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบกับระดับน้ำในแม่น้ำ พบว่า ระดับน้ำในแม่น้ำจะมีความแตกต่างมากกว่าระดับน้ำในร้านอาหารและเครื่องดื่ม สันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีการจัดการน้ำหรือ

ระบบประตุน้ำเพื่อควบคุมระดับน้ำในพื้นที่เพื่อรักษาสภาพและบรรยากาศที่ดีของสวนร่องไว้ สำหรับการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณตามธรรมชาติ พืชพรรณบางชนิดมีการเจริญเติบโตขึ้นอย่างชัดเจนตามกาลเวลาที่ผ่านไป สูงขึ้น แดกกิ่งก้านสาขามากขึ้น นอกจากนี้ สภาพพืชพรรณโดยทั่วไปในช่วงฤดูฝนจะดูเขียวชอุ่มและอุดมสมบูรณ์มากกว่าในฤดูแล้ง ส่วนในช่วงฤดูแล้ง พืชพรรณประเภทไม้ดอกและไม้ผลบางชนิดจะมีการออกดอกออกผล ส่งผลให้มีบรรยากาศและสีสรรที่ต่างออกไป ดังรูปที่ 12

รูปที่ 12 ตัวอย่างพืชพรรณที่ออกดอกออกผลในช่วงฤดูแล้ง

Figure 12 Example of plants that bloom and bore fruits in the dry season.

2) การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์โดยปัจจัยมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนคือ การก่อสร้างและปรับปรุงพื้นที่ การสร้างซุ้มและศาลาที่นั่ง สะพาน ทางเดิน รวมทั้งการจัดวางองค์ประกอบภูมิทัศน์เพื่อตกแต่งสถานที่ สร้างจุดถ่ายภาพ เช่น ตุ๊กตา รูปปั้น ป้าย ที่นั่ง ฯลฯ ตลอดจนการนำพืชพรรณประเภทไม้ดอกไม้ประดับเข้ามาปลูกเพิ่มเติม หรือมีการโยกย้ายสลับหมุนเวียนสำหรับไม้ดอกไม้ประดับในกระถาง ล้วนส่งผลให้สภาพพื้นที่และบรรยากาศมีการเปลี่ยนแปลง

6. การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

6.1 อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ระบุว่า ภูมิทัศน์สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้โดยสภาพภูมิอากาศ การใช้ที่ดิน และกิจกรรมของมนุษย์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ตามฤดูกาลจะไม่ได้ส่งผลต่อโครงสร้างของภูมิทัศน์มากนัก อีกทั้งฤดูกาลยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณอย่างชัดเจน (Farina, 2000; Forman & Godron, 1986; Palang et al., 2007; Li et al., 2019) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวนผลไม้ไทยทั้ง 5 ร้านทั้งที่เกิดจากปัจจัยมนุษย์และปัจจัยธรรมชาติ แม้จะมีระดับของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มากนักแต่ก็ยังสามารถสังเกตเห็นได้ ที่น่าสนใจคือการที่สีสรรและบรรยากาศของสวนที่เปลี่ยนไปจากการออกดอกออกผลของพืชผักผลไม้ แม้จะมีผลที่สร้างความน่าสนใจได้แต่ยังไม่ค่อยมีการจัดการและให้ความสำคัญมากนัก ผู้ใช้บริการต้องเฝ้าสังเกตเอง ในขณะที่หลายสวนใช้การตกแต่งสวนเพิ่มเติมด้วยไม้ดอกไม้ประดับทั้งชนิดที่ปลูกถาวรและที่ปลูกหมุนเวียนซึ่งให้ผลด้านบรรยากาศและสร้างสีสันความน่าสนใจได้พอสมควร แต่ก็เป็นการจัดวางที่สนใจไปจาก

บรรยากาศความเป็นสวนผลไม้ดั้งเดิม ซึ่งถ้าหากมีการนำเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ขึ้นมาพิจารณาและใช้ประกอบในการจัดการของร้านที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ให้มีการจัดการภูมิทัศน์และบรรยากาศของร้านที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล เพื่อส่งเสริมและขับเคลื่อนการเป็นสวนผลไม้กร่องแบบดั้งเดิมให้ผู้ใช้บริการได้รับรู้ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามการที่สวนเก็บองค์ประกอบหลักอันได้แก่ ท้องร่องและร่องสวนไว้พร้อมกับการดูแลรักษาระดับน้ำในร่องสวนไว้ในระดับที่ค่อนข้างคงที่ก็เป็นการรักษาภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ได้พอสมควร การรักษาสภาพสวนให้เอื้อต่อการดำเนินกิจการธุรกิจสวนจึงเป็นวิธีการต่อยอดมรดกที่ผสมผสานการดำเนินชีวิตในบริบทปัจจุบันของครอบครัวเจ้าของพื้นที่ไปพร้อมกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แบบจับต้องได้ต่อไป

6.2 สรุปผล

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สวนผลไม้ไทย กรณีศึกษา ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน จังหวัดนนทบุรี และนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวน และเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปี ด้วยการสำรวจและสังเกตสภาพภูมิทัศน์และบรรยากาศของร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่สวนผลไม้ไทยในจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครปฐม จำนวน 5 ร้าน ในช่วงปลายฤดูฝน (เดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม) และปลายฤดูแล้ง (เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน) ผลการวิจัยพบว่า ทุกร้านที่เข้าเก็บข้อมูลมีการเก็บรักษาพื้นที่และลักษณะเฉพาะทางกายภาพเป็นภูมิทัศน์เกษตรกรรมของสวนผลไม้ไทยเอาไว้ แต่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของร้านในสัดส่วนที่มากขึ้นแตกต่างกันไป สำหรับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในช่วงระหว่างปีนั้น พบการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์อย่างชัดเจนในพื้นที่ส่วนที่เป็นที่นั่งรับประทานอาหารคือ มีการก่อสร้างและปรับสภาพพื้นที่ มีการเพิ่มองค์ประกอบภูมิทัศน์เพื่อการตกแต่งสถานที่ รวมทั้งการเพิ่มและโยกย้ายพืชพรรณ สำหรับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ พบการเจริญเติบโตของไม้ยืนต้นตามเวลาที่ผ่านไป พบการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล คือ ในช่วงฤดูฝนพืชพรรณจะดูหนาแน่น เขียวชอุ่ม และอุดมสมบูรณ์มากกว่าในฤดูแล้ง ในขณะที่ในช่วงฤดูแล้งพืชพรรณหลายชนิดมีการออกดอกออกผลทำให้มีบรรยากาศและสีกลิ่นที่ต่างออกไป ชื่อน้ำสังเกตคือ ระดับน้ำในคูน้ำหรือร่องสวนมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างฤดูกาลไม่มากนัก สะท้อนการจัดการน้ำเพื่อรักษาสภาพและบรรยากาศที่ดีของสวนยกร่องไว้ ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ช่วยสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่และภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ไทยที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งจุดสำคัญในการจัดการและดูแลรักษาสวนที่สังเกตได้ คือ มีการเก็บรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสวนยกร่องและการรักษาระดับน้ำในคูน้ำหรือร่องสวนให้คงอยู่ ไม่ลดต่ำลงจนเกินไป ถึงแม้ในช่วงฤดูแล้งก็ยังคงมีปริมาณน้ำอยู่ในระดับที่ยังรับรู้ได้ถึงความมีชีวิตของสวน และช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของสวนผลไม้ไทยให้เกิดการรับรู้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อการจัดการดูแลรักษาสวนในลักษณะนี้ยังคงดำเนินต่อไปและยังสามารถเอื้อให้ธุรกิจดำเนินไปได้ด้วยดี การคงอยู่ของสวนและการอนุรักษ์สภาพกายภาพของสวนที่มีเอกลักษณ์จึงเป็นไปได้ด้วยดีเช่นกัน นอกจากนี้ หากมีการเน้นใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลของพืชผลในสวนให้ชัดเจนกว่านี้ เห็นการออกดอกออกผล เพื่อให้เป็นสิ่งดึงดูดผู้เข้าใช้บริการตามแต่ละช่วงเวลา การสร้างประสบการณ์สำหรับผู้เข้าใช้บริการในสถานที่กับการสร้างความจดจำเกี่ยวกับสวนผลไม้ไทยน่าจะมีมากขึ้น เป็นผลให้ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการเก็บรักษาพื้นที่สวนผลไม้ไทยและช่วยอนุรักษ์ภูมิทัศน์เกษตรกรรมเอาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ตามฤดูกาลซึ่งมีระดับของการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันสามารถนำไปสร้างเป็นจุดสนใจของพื้นที่ และเป็นข้อมูลประกอบการจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมต่อไป โดยภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงทำให้บรรยากาศของร้านเปลี่ยนไป เป็นการเปิดโอกาสให้เรามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับผู้ใช้บริการเปลี่ยนตามไปด้วย มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดประสบการณ์และการจดจำที่มีความหมายต่อพื้นที่ได้หลากหลายขึ้น ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดผู้เข้าใช้บริการและการเพิ่มโอกาสการกลับมาใช้อีก เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจ ทั้งยังมีส่วนช่วยในการเก็บรักษาพื้นที่สวนผลไม้ไทย

และเพิ่มโอกาสในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป ดังแนวคิดที่ว่า ถึงแม้ว่าภูมิทัศน์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว และเราไม่สามารถนำภูมิทัศน์ในอดีตกลับมาได้ แต่เราต้องหาหนทางที่จะอนุรักษ์หรือเก็บรักษาองค์ประกอบและพื้นที่ที่มีคุณค่า เพื่อที่จะให้คงอยู่และผสมผสานไปกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (Antrop, 2005) โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป คือ การเก็บข้อมูลในด้านทัศนคติหรือความคิดเห็นของเจ้าของร้านและผู้เข้ามาใช้บริการต่อภูมิทัศน์ รวมทั้งประสบการณ์และการรับรู้ภูมิทัศน์

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันด้วยการเปลี่ยนแปลงบทบาท: กรณีศึกษาภูมิทัศน์ร้านอาหารและเครื่องดื่มในสวนผลไม้ไทย (The Study of the Conservation of Everyday Cultural Landscape with Adapted Role: a case study of the landscape of food and beverage precinct placing in Thai traditional orchard)

เอกสารอ้างอิง

- Antrop, M. (2005). Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning*, 70(1-2), 21–34. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.10.002>
- Chatakul, P. (2012). Chudadhuj Palace: The seasonal changes of landscape. *Academic Journal of Architecture*, 61(1), 59-72. <https://www.arch.chula.ac.th/journal/files/article/zTUKweBS5xThu93843.pdf> (in Thai)
- Davivongs, V., & Arifwidodo, S. (2020). Bangkok inner orchard's landscape: The interpretation from old maps and photographs. *NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture*, 17(2), 292-327. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NAJUA/article/view/248015/168504> (in Thai)
- Eetvelde, V. V., Ramos, I. L., & Bernardo, F. (2016). *Valuing landscape identity of local inhabitants through a tourism discourse*. In T. Collins, G. Kindermann, C. Newman, & N. Cronin, (Eds.), *Landscape Values: Place and Praxis*. (pp. 375-381). https://www.researchgate.net/publication/307207791_Valuing_Landscape_Identity_of_local_inhabitants_through_a_tourism_discourse
- Farina, A. (2000). *Landscape ecology in action*. Kluwer Academics.
- Forman, R. T. T., & Godron, M. (1986). *Landscape ecology*. John Wiley.
- Kuper, R. (2013). Here and gone: The visual effects of seasonal changes in plant and vegetative characteristics on landscape preference criteria. *Landscape Journal*, 32(1), 65–78. <http://www.jstor.org/stable/43323925>
- Li, S., Wang, X., Zhang, Ya., Zhang, Yu., & Lan, L. (2019). *Study on the influence of seasonal diversity deduction of landscape plants on landscape vision*. In International Conference on Building Energy Conservation, Thermal Safety and Environmental Pollution Control (pp. 1-4) E3S Web of Conferences: 136. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201913604104>
- Nakon Pathom Meteorological Station. (2023). *Weather forecast Nakon Pathom*. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100057534485369> (in Thai)

- National Hydroinformatics Data Center. (2023). *Water level*. <https://www.thaiwater.net/water/wl> (in Thai)
- Palang, H., Printsman, A., & Sooväli, H. (2007). Seasonality and landscapes. In H. Palang, H. Sooväli, & A. Printsman, (Eds.), *Seasonal Landscapes*. Landscape Series Vol 7, (pp. 1-16). Springer. https://doi.org/10.1007/1-4020-4990-0_1
- Petyim, T. S., Sangyuan, N., & Phanumphai, P. N. (2021). Feelings and reactions to change of everyday landscape: A case study of Bang Aoi-Chang community, Nonthaburi Province. *Landscape Architecture Journal*, 3(1), 1-20. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/LAJ/article/view/250362/168755> (in Thai)
- Printsman, A., Kruse, A., & Roth, M. (2012). Introduction for living in agricultural landscapes: Practice, heritage and identity. *European Countryside*. 4, 89-100. <https://doi.org/10.2478/v10091-012-0016-5>
- Songsiri, W. (2017, September 25). *Garden of Bangkok*. Lek-Prapai Viriyahpant Foundation. <https://lek-prapai.org/home/index.php> (in Thai)
- Stobbelaar, D. J., & Hendriks, K. (2007). *Seasonality of agricultural landscapes: Reading time and place by colours and shapes*. In H. Palang, H. Sooväli, & A. Printsman, (Eds.), *Seasonal Landscapes*. Landscape Series Vol 7, (pp. 103-126). Springer. https://doi.org/10.1007/1-4020-4990-0_5
- Thai Meteorological Department. (2023). *Weekly weather summary*. <https://www.tmd.go.th/climate/summaryweekly/050920221200> (in Thai)